

Rosa Luxemburg om den polske partisplittelse i 1911 - 1913.

To breve til Th. Stauning

VED GERD CALLESEN

I efteråret 1913 henvendte Rosa Luxemburg sig til Th. Stauning for overfor ham at protestere mod en artikel i »Social-Demokraten«. Denne protest var formet som en berigtigelse til artiklen og har sandsynligvis været beregnet på også at informere Stauning om partistriden i det polske og russiske socialdemokrati, før denne sag skulle forelægges på det Internationale Socialistiske Bureaus møde i London december 1913. En sådan information kunne være påtrængende, idet næppe nogen udenforstående var i stand til at gennemskue, hvad diskussionerne egentlig gik ud på. Det var en blanding af politisk/organisatoriske og personlige uoverensstemmelser.

Den politiske arbejderbevægelse i de polske områder før første verdenskrig var meget uensartet. Ikke kun var landet delt i tre dele, nemlig Preussisk-Polen, Østrigsk-Polen og Russisk-Polen (eller kongeriget Polen), der hver især havde sin polske arbejderbevægelse¹, men tillige var arbejderbevægelsen i kongeriget Polen delt i flere hinanden bekæmpende partier. Dette forhold blev forværret af, at arbejderbevægelsen her var illegal, således at diskussionerne ikke kunne foregå åbent. Det er partibebevægelsen i kongeriget, der skal behandles, eftersom det er nødvendigt for forståelsen af de to efterfølgende breve.

Før den russiske revolution i 1905 var det »Polske Socialistiske Parti« (PPS) afgjort den organisation, der havde størst indflydelse i arbejderklassen med flere tusinde medlemmer.² Et af dens førende medlemmer var den senere diktator Josef Pilsudski.

Noter til denne artikel side 106

Partiet var medlem af II. Internationale og fremhævede i sit program især den polske uafhængighed, men det havde også et socialt program. PPS tilsluttede sig især Marx' og Engels' udtalelser til fordel for den polske uafhængighed. Det forstod ikke disse udtalelser i deres historiske kontekst, men opfattede dem som evige sandheder, dets tilslutning til »marxismen« skyldtes altså en misforståelse. Det var genoprettelsen af Polen som selvstændig stat, der mere og mere blev dette partis kendetegn. Udgangspunktet for dette var partiets påstand om, at den russiske arbejderbevægelse var altfor svag til at kunne gennemføre revolutionen i Rusland, således at Polen med sin mere udviklede industri og arbejderbevægelse ikke kunne blive socialistisk, så længe det stod under russisk overherredømme. Da revolutionen i 1905 havde vist noget andet, splittedes partiet i 2 grupper i 1906: det daværende flertal gik til venstre og ekskluderede højrefløjen (den militære organisation) på partiets 9. kongres november 1906.³ Flertallet – PPS-Lewica – vedtog et nyt program og nærmede sig med det marxistiske principper. Ideologisk lignede det den menseschevikiske fløj i det russiske socialdemokrati hhv. det senere uafhængige socialdemokrati i Tyskland (USPD). Det bestod som selvstændigt parti til 1918, hvor det spaltedes i en kommunistisk og en socialdemokratisk gruppe.⁴

PPS' højrefløj koncentrerede sig om den af Pilsudski ledede militære organisation. Denne var en bevæbnet gruppe, der med terroristiske metoder i revolutionstiden håbede på at kunne gennemføre sine mål. Der var en rationel kerne i denne politik, men denne fraktion – den kaldte sig selv »den revolutionære fraktion« – ophøjede terroren til det generelle våben i kampen mod zarismen, mens flertallet satsede på arbejdernes aktion – eksempelvis generalstrejken – og samtidig fordømte terroraktioner. Mindretallet fortsatte også den gamle politiske linie med et forenet, uafhængigt Polen som vigtigste programpunkt. Det forblev medlem i II. Internationale, mens det samtidigt udviklede sig mere og mere i nationalistisk retning.⁵ Højrefløjen blev dog i de kommende år igen det største socialdemokratiske

parti i Polen, men dets indflydelse var dog svækket i forhold til tiden før revolutionen 1905-06.

En anden organisation var »Bund«, som havde afdelinger i Rusland, Litauen og Polen. »Bund« var siden 1906 tilsluttet det russiske socialdemokrati (SDAPR) som autonom organisation og var i mange år den talmæssigt stærkeste organisation blandt arbejderne i Rusland. »Bund« organiserede kun jødiske arbejdere. Det var i øvrigt også tilsluttet II. Internationale.⁶

Det tredje parti var »Socialdemokratiet for kongeriget Polen og Litauen« (SDKPiL), der siden er blevet det bedst kendte p. g. a. dets mange betydningsfulde medlemmer, der har leveret vigtige bidrag til den marxistiske teori og/eller indtaget vigtige poster i den kommunistiske bevægelse. Det var folk som Rosa Luxemburg, Leo Jogiches, Adolf Warski, Julian Marchlewski-Karski, Feliks Dzierzynski, Jakub Hanecki, Karl Radek og en del andre. Dette parti var før revolutionen i 1905 ikke særlig stort; men det var dog som PPS og »Bund« tilsluttet II. Internationale og fra 1906 ligeledes det russiske socialdemokrati som autonom organisation. Flere af dets ledende medlemmer var samtidigt organiseret i andre socialdemokratiske partier, således f. eks. Luxemburg og Radek i det tyske socialdemokrati (SPD). Luxemburg havde efterhånden fået en ret betydelig stilling indenfor SPD, hvor hun var kendt og anerkendt som en af venstrefløjens førende personer. Hun var desuden SPD's tillidsmand i det polske spørgsmål og kunne således udøve en betydelig indflydelse i de interne polske stridigheder til fordel for sit eget parti i kraft af denne stilling.

Arbejderbevægelsen i Rusland var i denne periode som regel illegaliseret, det var kun i korte perioder muligt at virke legalt, og organisationerne var tildels infiltreret af politispioner. SDKPiL havde i revolutionstiden haft et organisatorisk op-sving⁷, men kunne ikke opretholde organisationen i noget større omfang i den efterfølgende undertrykkelsesperiode.⁸ Imidlertid var partiet i 1906 blevet et autonomt medlem i SDAPR. SDAPR var således fra 1906 til 1912 et parti for de russiske socialdemokrater – for alle fraktioner og grupper – og

tilsluttet dette var – med repræsentation i hovedbestyrelsen o. s. v. – det lettiske og polske socialdemokrati samt »Bund«. Foruden at de tre autonome partier havde deres egne problemer, kunne og skulle de altså deltage i de interne russiske fraktionskampe. Situationen i det russiske parti blev efterhånden mere og mere uoverskuelig, især da de autonome partier førte en politik, der ikke tog hensyn til det fælles partis interesser. Organisatoriske og politiske spørgsmål kunne således ikke løses indenfor dette partis rammer, og det sprængtes derfor i januar 1912 ved, at bolschevikkerne erklærede de andre fraktioner for stående udenfor partiet. Såvidt det kan skønnes, forblev flertallet af de indrerussiske partiorganisationer i dette parti, ligesom partiets legale presse (f. eks. Pravda) opnåede betydelige oplagstal, mens de andre fraktioner havde deres betydeligste indflydelse blandt emigrantorganisationerne.⁹

Imidlertid var også SDKPiL blevet splittet, det skyldtes til dels organisatoriske og til dels politiske spørgsmål. Leo Jogiches, partiets formand, var allerede i 1908 blevet kritiseret for sin autoritære lederstil. Partiorganisationerne i Polen havde krævet indflydelse på partiets politik. Det havde Jogiches meget behændigt fået forhindret ved anvendelse af byråkratiske metoder, idet han bl. a. sørgede for, at hans modstandere forlod partiets hovedbestyrelse. Hans ledelse var alt andet end demokratisk, men hans centralisme kom i det mindste op på bolschevikkernes niveau. I denne politik støttede Rosa Luxemburg ham konsekvent. Det viser antydningssvis, at hendes polemik mod Lenins »ultracentralisme« ikke var i overensstemmelse med hendes egen praksis. Ligeså tvetydig er hendes stilling til enheds-spørgsmålet i SDAPR, selv nægtede hun på det bestemteste at samarbejde med andre polske socialdemokrater.¹⁰

Udover Jogiches' ledelse var man dog uenig om andre spørgsmål: stillingen til PPS-Lewica, holdningen til fraktionskampene indenfor SDAPR og spørgsmålet om fagforeningerne, mens der derimod var enighed om stillingen til det nationale spørgsmål, som var et af de mest centrale spørgsmål i den polske og russiske arbejderbevægelse før første verdenskrig.¹¹

Oppositionens kerne blev SDKPiL's organisationer i Warszawa og Lodz, og den blev ledet af gamle erfarne partifunktionærer som Hanecki, Unslicht og en del yngre funktionærer, således især Radek.

Jogiches ekskluderede uden diskussion de oprørske organisationer og påstod, at splittelsen var organiseret i forbindelse med det politiske politi.¹² Endvidere indleddes en hetz mod Karl Radek personlig, hvori Luxemburg ivrigt deltog. Det skete for at svække oppositionen i Polen, men det fik følger for socialdemokratiets venstrefløj i Tyskland. Radek havde siden 1908 opholdt sig i Tyskland og var blevet medlem af SPD. Han var en af de vigtigere teoretikere på venstrefløjen og SPD's ledelse havde ikke noget imod at ekskludere ham, da han flere gange havde kritiseret den hårdt.¹³ Radek støttedes i denne sag af SPD's lokalorganisation i Bremen.¹⁴ Denne var den eneste betydningsfulde massebasis venstrefløjen i SPD havde, og det lokale dagblad, »Bremer Bürgerzeitung«, var det eneste blad, der var sikkert i venstrefløjens hænder. Det lykkedes Rosa Luxemburg at adskille sig fra Bremen-organisationen p.g.a. hendes forfølgelse af Radek i det polske spørgsmål og dermed splittedes den i forvejen svage venstrefløj i SPD yderligere.¹⁵ Der var ingen anden grund end denne til at få ham ekskluderet af det tyske socialdemokrati, idet Radek stod hende ret nær i alle de politiske spørgsmål, der fandtes i dette parti.

SDKPiL-oppositionen (rozlamowcy) støttedes af Lenin, der af andre grunde var kommet i modsætning til Jogiches og dermed også til Luxemburg, men denne splittelse skyldtes ikke ham.¹⁶ Der var politisk overensstemmelse mellem bolschevikkerne og rozlamowcy i flere spørgsmål, men dog ikke i det vigtige nationale, hvor oppositionen havde et »halvmenschevistisk luxemburgiansk standpunkt«. ¹⁷ Endvidere repræsenterede Lenin rozlamowcy overfor det Internationale Socialistiske Bureau, hvor han var medlem for SDAPR.¹⁸ Han optog også repræsentanter for rozlamowcy i SDAPR's delegation til den Internationale Socialistiske Kongres i Basel 1912, men her lykkedes det Rosa Luxemburg at få forhindret, at de blev anerkendt som

fuldgyldige delegerede.¹⁹ Imidlertid blev spørgsmålet behandlet senere i december 1913 på det Internationale Bureaus møde i London i forbindelse med diskussionerne om SDAPR's enhed. Det er dette møde Luxemburg nævner i det andet brev til Stau-ning.²⁰ Enhedsforhandlingerne fortsattes for SDAPR's vedkommende i 1914, men inden de fandt en afslutning, begyndte krigen. SDKPiL og rozlamowcy forenedes imidlertid igen i 1916 og det samlede SDKPiL med dele af PPS-Lewica til det polske kommunistiske parti i 1918. Radek skriver, at han, da han i 1918 kom til Berlin, mødtes med Luxemburg og Jogiches i bedste forståelse.²¹ Striden havde været uforståelig for langt de fleste samtidige iagttagere.²²

Den danske side af sagen er langt enklere. Socialdemokratiet og fagbevægelsen blev i årene efter århundredskiftet i stadig større grad konfronteret med de problemer, de efterhånden mange polske sæsonarbejdere forvoldte.²³ Til det formål søgte parti- og fagbevægelse i fællesskab at starte en oplysningskampagne blandt disse. I foråret 1913 havde man²⁴ efter en samtale med J. Karski skrevet et udkast til en agitationsbrochure, som Karski efter nogle rettelser oversatte og lod trykke i Krakow i 10.000 eksemplarer.²⁵ Pjecen »Do robotników polskich w Danji« blev derefter spredt i sommeren 1913.²⁶ I pjecen blev en væver Huptich anført som bevægelsens polske tillidsmand. Han var samtidig medlem i SDKPiL's københavnske sektion.²⁷ Det er givetvis ham, der har gjort Karski opmærksom på indsamlingslisterne fra rozlamowcy. Strejken i Lodz,²⁸ som skulle understøttes af denne indsamling, havde været omtalt i Social-Demokraten (20.7., 3.8. 1913), Karskis protest mod indsamlingen fandtes i bladet den 25.9.1913. Artiklen, der omtalte splitelsen og rehabiliterede indsamlingen, fandtes dagen efter i Social-Demokraten (26.9.1913). Hvem oplysningerne til denne artikel stammer fra, kan man kun gisne om. Om det muligvis kan være lærer M. Kobezky, der påviseligt havde kontakt med socialistiske polske arbejdere²⁹, og om denne Kobezky igen er identisk med den senere kendte bolschevik, som på dette tidspunkt opholdt sig i København, får stå hen. Det er ikke meget

sandsynligt, at det skulle være det københavnske PPS-medlem Edmund Suszkiewicz.

Det herefter følgende første brev er sandsynligvis identisk med det af Rosa Luxemburg i et brev til Jogiches nævnte.³⁰ De to breve befinder sig i Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv (ABA) i lægget Rosa Luxemburg. Af det andet fremgår det, at det første brev er en følgeskrivelse til et brev til Stauning. Dette brev til Stauning er forsvundet, det er kun Rosa Luxemburgs berigtigelse, der er bevaret. Brevene gengives her i oversættelse, den tyske tekst i anmærkningerne følger den oprindelige stave-måde etc. Fremhævelserne i brevene og artiklerne er originalens. Der findes ikke tegn på et svar fra Stauning eller redaktionens side.

I

Artikel i Social-Demokraten 25.9.1913³¹

»Advarsel mod en falsk Indsamlingsliste. Ubertettigede Personer har forsøgt at samle Penge ind til Tekstilarbejderne i Lodz uden Forbindelse med den af den polske Hovedbestyrelse godkendte Liste. Bestyrelsen for det socialdemokratiske Parti i russisk Polen og Lithauen har anmodet os om i vor Partipresse at optage følgende

ERKLÆRING

Det er blevet os meddelt, at nogle Personer i København uden mindste Beføjelse indsamler Penge til de udelukkede Tekstilarbejdere i Lodz. De paagældende Personer foreviser Indsamlingslister, som de angiver at have fra vort Parti. Vi erklærer disse Lister for dristige Forfalskninger og frasiger os ethvert Ansvar for de Penge, der maatte indkomme gennem saadane Lister. Især advarer vi imod en vis *Marchewczynski*, der bevisligt har benyttet sig af saadanne falske Indsamlingslister; han tilhører *ikke* vort Parti.

Vor Partiorganisations Repræsentanter i Danmark er: Partifællerne *Huptich* (for de polske Landarbejdere) og *Grant*, Medlem for vort Partis Bureau for udenlandske sektioner.

For eventuelle Indsamlinger i Danmark overtager vi kun Ansvaret, naar de finder Sted under Kontrol af disse Partifæller.

Til nærmere Forklaring kan vi efter indhentede Oplysninger bemærke, at Forsøget paa at foranstalte Indsamlinger udenom det polske Partis Hovedbestyrelse stammer fra Folk, som til Skade for det polske socialdemokratiske Parti har dannet Splittellesforeninger. Enkelte saadanne Personer har ogsaa fundet Vej til København, og de har da ment at skulle udstrække deres Virksomhed ogsaa til at forsøge Indsamlinger paa ganske uberegtiget Grundlag.

Det indskræpes derfor alle, i Overensstemmelse med ovenciterede Erklæring, at ingen Indsamling er gyldig, medmindre den foregaar ved Lister, hvis Forebringer *godtgør* deres Forbindelse med det polsk-lithauiske Partis Hovedbestyrelse.◊

II

Artikel i Social-Demokraten 26.9.1913

»Indsamlingslisten til de polske Tekstilarbejdere. Hvad Splid medfører.

Vi offentliggjorde i Gaar en Erklæring fra det socialdemokratiske Parti i russisk Polen og Lithauen angaaende en Indsamling til strejkende Tekstilarbejdere i Lodz.

Vi erfarer nu, at vore Partifæller i Polen desværre staar splittede i 3 forskellige Partier. Det Parti, der i Gaar afgav en Erklæring, har ganske vist ikke noget med den paagældende Indsamling at gøre, men desuagtet er den ægte, idet den efter Bevisligheder, som er forelagt os, er iværksat af et af de andre Partier. Der advares i Artiklen imod en Partifælle *Marchewczynski*, som den, der benytter falske Indsamlinger. Vi er imidlertid oplyst fra sikker Kilde om, at han er en hæderlig Mand, der imidlertid tilhører en anden Partigruppe end den, der i Gaar afgav Erklæring, men paa denne Gruppes Vegne har han foretaget Indsamlingen, og vi har haft Lejlighed til at se Kvittering for indsamlede Bidrag i det polske Blad, der udgaar fra hans Parti. Han er Medlem af sin Fagforening, hvad han alle-

rede var, da han kom her til Landet fr
ledes ingen Grund til at rette Bebrejdel
derimod i højeste Grad beklage, at Arbe
land ikke samler sig i ét Parti. Det var
naturlige, og det vilde forhindre Tildra
trufne.

Hvad vore polske Partifæller strides
vil heller ikke hverken nu eller fremtidig
vil indstændigt anbefale de herværend
bidrage til Samling i Stedet for at fo
Strid.«

III

Til »Social-Demokratens« redaktion, K

Ærede partifæller!

For nogen tid siden blev der i Deres org
klæring fra hovedbestyrelsens for det S
i Polen og Lithauen undertegnet af J. K
des imod de indsamlingslister, der i d
søgte at fralukke de danske partifæller p
derstrejke i russisk Polen. Denne erklæri
bestyrelse konstaterede, at omtalte liste
digelse og under misbrug af partinavnet
på egen hånd af nogle personer, navnlig
og derfor måtte betragtes som et frækt

Derefter indeholdt Deres organ en fo
redaktionen, hvori den udtaler, at den
erfaret, at den nævnte M. fortjener al
i Polen findes 3 partier, og at redaktio
stridighederne disse polske partier imel
beklager disse stridigheder, men for øvr
sig deri. Uden at have til hensigt at bla
tionen på denne måde de personer, der
ved at sætte indsamlingslisterne i omløb i

socialdemokratis navn, under sin beskyttelse partifæller.

Som officiel repræsentant for Polens og demokrati i det Internationale Socialistiske Bureau mig tilladt at fastslå følgende kendsgerninger:

1. Der eksisterer ikke 3 socialdemokratiske partier, findes kun *ét* Socialdemokrati for Polen og ingen anden socialistiske organisation i Polen, som det Socialistiske Parti eller P.P.S., har i organisation intet med os at gøre, det har et andet program og aldrig under vort navn og er i det Internationale præsenteret ved andre personer; det kommer til tilfælde slet ikke i betragtning).
2. Den gruppe, fra hvilken indsamlingslisterne går, har i forrige år *udskilt* sig fra Polens socialdemokrati, er på grund af kværvulder blevet opløst af såvel hovedbestyrelsen som partis konference, og hører altså ikke længe forsøg på at skaffe sig en repræsentation på hjælp af den russiske delegation på den sidste Kongres i Basel, er blevet forhindret af det Internationale Bureau, partifælle *Huysmans* repræsentanter slettet af kongressens liste.

Når denne gruppe nu vover fremdeles at bruge partis navn, hvortil det ikke mere hører og som penge blandt de udenlandske partifæller i det internationale, dette fordømmes på det skarpeste af enhver som et groft misbrug og fastslås offentligt.

3. Den »sikre kilde«, fra hvilken »Social-Demokratiet« har øset sine oplysninger om de polske repræsentanten for den *russiske socialdemokrati* *Lenin*. Denne fraktion, der i selve Rusland bejdet på arbejderpartiets splittelse og synder hensynsløs fraktionskamp, der har oprettet og anerkendt, fiktiv »centralkomité«, der hårdt alle samlingsbestræbelser og derved har l

arbejderbevægelse til afgrundens rand i højeste grad usikker og inkompetent om *polske* partiforhold. Lenin-fraktioner forstår ganske vist ikke et ord på ikke udtale sig om interne polske forhold. Men de søger planmæssigt at *splittelse* indenfor det polske socialdemokrati som deres specialitet indenfor den russiske fraktion. De støtter derfor i blinde kværlanter, der har skilt sig ud fra det polske Socialdemokrati igennem efter bedste evne at berede sig på som hævn fordi det polske Socialdemokrati arbejder splittelsespolitikken i Rusland.

Med henblik på dette frabeder vi os, at det polske Socialdemokratis officielle repræsentation, hovedbestyrelse, benyttes russiske eller udenlandske organisationer som kompetente myndigheder om polske partiforhold. Polens socialdemokrati er et fuldstændig autonomt ledende organ og det har med sin overenskomst med det polske parti ligeledes indgået fuldstændig autonomt. Det er derfor ligeså utilladeligt af den russiske fraktion som »sikker kilde« om indgående som hvis man f. eks. i Tyskland ville indgå en særgruppe i Danmark, ikke høre om bestyrelse, men f. eks. hos en organisation eller Holland.

/// (det følgende er strøget i originale splittelsesforsøg overfor den polske partilisterne gennem den russiske fraktion L)

Angående selve sagen skal da endnu en

Partifælle Karskis advarsel står ved følgende lister, der er udbredt af Marchewczyński, det polske og lithauiske Socialdemokratis partifæller, som de danske partifæller må tage sig af som ledsagere i Danmark for det nævnte pa-

partifælle *Huptich*, de polske landarbejderes repræsentant, og
partifælle *Grant*.

Med socialdemokratisk hilsen

Rosa Luxemburg

Berlin – Südende, Lindenstr. 2

IV

Berlin – Südende³³

Lindenstr. 2

18.XI.13

Meget ærede partifælle Stauning,

For en måned siden sendte jeg Dem i anbefalet brev en berigtigelse til »Social-Demokraten« vedrørende sagen om den polske indsamling. Indtil nu har man hverken bragt berigtigelsen, ej heller har jeg modtaget nogen efterretning fra Dem. Da vort parti vil henvende sig til det Internationale Socialistiske Bureau om Lenin-fraktionens adfærd, beder jeg Dem forinden give mig meddelelse, for at vi kan vide, hvorledes vi skal forholde os.

Med socialistisk hilsen

Rosa Luxemburg

¹ Smlg. for PPS i Preussen Hans-Ulrich Wehler, Sozialdemokratie und Nationalstaat, Würzburg 1962. PPS i Preussen og i kongeriget Polen og PPSD i Østrigsk-Polen samarbejdede snævert, se f.eks. beretningen til den Internationale Socialistiske Kongres 1910 i København.

² Smlg. den ikke alt for pålidelige afhandling af M.K. Dziewanowski, The Communist Party of Poland, Cambridge/Mass., 1959 s. 25, 27, 32, 38.

³ Dziewanowski, s. 46 ff; Peter Nettl, Rosa Luxemburg, Köln 1968 s. 535 f (den tyske udgave er forbedret og udvidet i forhold til den engelske).

⁴ Dziewanowski, s. 75 ff.

⁵ Se beretningen til den Internationale Socialistiske Kongres 1910 og Bulletin Périodique du Bureau Socialiste International (BSI) 3. årg. (1912) nr. 9 s. 17 ff.

⁶ Allgemeiner Jiddischer Arbeiter-Bund, se Nettl, Luxemburg s. 527, 551, 821; beretningen til den Internationale Socialistiske Kongres 1910.

⁷ Nettl, Luxemburg s. 328, 535.

⁸ Edmund Suszkiewicz, formanden for PPS i København, un-

derkendte endog organisations eksistens i en udførlig beretning til Socialdemokratiets forretningsudvalg fra sommeren 1913, ABA 33. 536.

⁹ Lenin har publiceret flere artikler indeholdende materiale til belysning af dette, se eksempelvis „Die organisierten Marxisten zum Eingreifen des Internationalen Büros“ i W. I. Lenin Werke bd. 20, Berlin 1961, s. 230 - 33.

¹⁰ Smlg. Rosa Luxemburg, Briefe an Leon Jogiches, Frankfurt/M. 1971, s. 33, 335 ff. Rosa Luxemburg, Organisationsfragen der russischen Sozialdemokratie i Werke Bd. 1-2, Berlin 1970, s. 422-44. Se dog Luxemburg, Briefe s. 306 ff om en hemmelig støtte til PPS-Lewica. Det virker på denne baggrund ikke så lidt underligt, at Luxemburg af bl. a. Hermann Weber bliver ophøjet til talsmand for et af ham opfundet begreb „demokratisk kommunisme“. Se her til nu K. H. Tjaden, Der Begriff der „Wandlungen des Kommunismus“ bei Herman Weber i Das Argument nr. 63 (Berlin/Karlsruhe) 1971 s. 42-53. Det er imidlertid rigtigt,

at L. har formuleret bestemte opfattelser vedrørende massernes indflydelse på og deltagelse i den revolutionære proces (se foruden „Organisationsfragen...“ også „Massenstreik, Partei und Gewerkschaften“ og KPD (S) første program), og at disse opfattelser til trods for hendes praxis har betydning for diskussionen. Smlg. hertil f. eks. den meget differentierede analyse af visse her vigtige aspekter af R.L.'s teori, som H. L. Evermann har publiceret i Dansk Udsyn 1971 s. 103-14, „Rosa Luxemburgs kritik af den russiske revolution“. I Vindrosen 1969-2 s. 76-83 har Curt Sørensen skrevet en artikel „Rosa Luxemburg: en antiautoritær kommunist“. Den viser, hvor ensidig hans opfattelse af R.L. er.

¹¹ Se *Nettl*, Luxemburg s. 547 ff. Smlg. hertil også Poul Frølichs udmærkede biografi „Rosa Luxemburg. Gedanke und Tat,“ sidste oplag Frankfurt/M. 1968 (engelsk udgave 1940).

¹² Rundschreiben Nr. 15 (Juli 1912) fra det Internationale Socialistiske Bureau, ABA 33.521.

¹³ *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitagés der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands zu Jena 1913*, Berlin 1913, s. 536 ff, 559; *Nettl*, Luxemburg s. 451 ff.

¹⁴ Karl-Ernst *Moring*, Die Sozial-

demokratische Partei in Bremen 1890-1914, Hannover 1968, s. 176 ff, *Luxemburg*, Briefe s. 348, 349.

¹⁵ *Moring*, s. 169, der var dog uenighed om imperialismeteorien, s. 168 ff, 184 f, 198 f; *Nettl*, Luxemburg s. 557 ff; *Luxemburg*, Briefe s. 350. Smlg. til dette problem endvidere Georg *Fülberth*, Zur Genese des Revisionismus in der deutschen Sozialdemokratie vor 1914 i *Das Argument* nr. 63 (Berlin/Karlsruhe) 1971 s. 1-21, her s. 16 ff.

¹⁶ *Nettl*, Luxemburg s. 555 anm. 83, hans forhold til Luxemburg havde tidligere været godt s. 533 f; se endvidere J. P. *Nettl*, Ein unveröffentlichter Artikel Lenins vom September 1912, *International Review of Social History*, Amsterdam 1964, s. 470 ff.

¹⁷ Således en redaktionel anmærkning i W. I. *Lenin*, Werke bd. 19, Berlin 1962, s. 581 anm. 113.

¹⁸ Se bl. a. hans brev til bureauets sekretær Camille Huysmanns i Werke bd. 18, Berlin 1962, s. 266-67, endvidere s. 398-405, s. 472-76, Werke bd. 19 s. 490-93; *Moring*, s. 195 f.; *Luxemburg*, Briefe s. 354 f, 355.

¹⁹ *Bulletin Périodique du BSI* 4. årg. (1913) nr. 10 s. 19, de fem X ved den russiske socialdemokratiske delegation; *Nettl*, Luxemburg s. 563.

- ²⁰ *Nettl*, Luxemburg s. 565 ff; Staunings notater fra mødet indeholder intet om dette spørgsmål, ABA 33. 521, se også Bulletin Périodique du BSI 5. årg. (1914) nr. 11 supplement s. 1-6. Den norske delegerede ved mødet, Jacob Vidnes, havde derimod nogle ret giftige bemærkninger overfor R. L., „som repræsenterede et polsk parti som ikke eksisterer mer og ikke har nogen organisation eller nogen medlemmer i det hele tat i Polen“. Social-Demokraten (Kristiania) 20.12. 1913. I virkeligheden havde partiet delt sig omtrent midt over.
- ²¹ Otto-Ernst *Schüddekopf*, Karl Radek in Berlin, i Archiv für Sozialgeschichte II (1962), s. 87-166, her s. 132 f; Karl *Radek*, Rosa Luxemburg/Karl Liebknecht / Leo Jogiches, Hamburg 1921 (genoptryk Berlin ca. 1969, Berliner EXTRA Bibliothek); Smlg. iøvrigt om Radek: Warren *Lerner*, Karl Radek – The Last Internationalist, Stanford University Press, Stanford, 1970.
- ²² *Nettl*, Luxemburg s. 564. Et udmærket overblik over de væsentligste diskussioner i hele perioden giver Per *Salomonsen*, Sovjetunionens historie 1917 – 1967, København 1967 s. 45-55. De forudgående diskussioner om marxismens indhold i SDAPR behandles af Bo *Gustafsson*, Marxism och revisionism. Eduard Bernsteins kritik av marxismen och dess idéhistoriska föruttsättningar, Uppsala 1969 s. 373 – 402. Smlg. også Peter *Lösche*, Der Bolschewismus im Urteil der deutschen Sozialdemokratie, Berlin 1967, s. 23-66.
- ²³ V. *Haarlov*, Om Anvendelsen af udenlandske Arbejdere i Landbruget, i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1908, s. 225-253, her s. 230 ff. Der ligger et ret fyldigt materiale om de polske arbejdere både i Socialdemokratiets og LO's arkiv i ABA. Givetvis vil der også være noget at finde i enkeltforbundenes arkiver, især tænkes der her på DASF.
- ²⁴ Vistnok Stauning selv, se udkastet i ABA 33. 536.
- ²⁵ Korrespondancen med Karski findes i LO's arkiv „Udenlandske Arbejdere i Danmark 1913“. Brevene til Karski er desværre kun delvis bevaret, sandsynligvis fordi den danske partner, sekretær i LO Carl Gran, døde mens forhandlingerne stod på. Om Karski se iøvrigt Horst *Schumacher*/Felix *Tych*, Julian Marchlewski-Karski, Berlin 1966. Karski var i 1910 i København til den Internationale Socialistiske Kongres.
- ²⁶ Social-Demokraten 16.6. 1913, den danske udgave „Til de polske arbejdere i Danmark“ tryktes i 500 eksemplarer i Århus.
- ²⁷ Edmund Suszkiewicz' beretning (anm. 8), Suszkiewicz

kaldte Huptich for „Karskis Kreatur“.

²⁸ SDKPiL – sandsynligvis rozl-mowcy – havde i januar 1912 udsendt et flyveblad med opfordring til at strejke underskrevet af „Das Lodzer Komitee der Sozialdemokratie Russisch Polens und Lithauens“ (ABA 33. 536); der fandtes en meget stor tysktalende gruppe blandt tekstilarbejderne i Lodz. Om strejken i 1913 iøvrigt se Rosa Luxemburg, Briefe s. 364 ff.

²⁹ Se udateret udklip sandsynligvis fra Social-Demokraten i ABA 33.536. Kobezky omtaler i dette „en af mine Landsmænd og Partifæller, den russisk-polske Væver M.“ (Marchewczynski?), som en slags tillidsmand for polske arbejdere.

³⁰ Rosa Luxemburg, Briefe s. 380 f. (nr. 158).

³¹ Erklæringen var ikke underskrevet af Karski, således som Luxemburg skriver i sin berigtigelse fra 20.10.1913.

³² An die Redaktion des „Sozialdemokraten“ Kopenhagen
Werte Genossen!

Vor einiger Zeit ist in Ihrem Organ eine Erklärung des Parteivorstandes der Sozialdemokratie Polens und Littauens, gezeichnet J. Karski, veröffentlicht worden, die vor Sammelisten warnte, welche unter der Firma der genannten Partei für einen Textilarbeiterstreik in Russisch Po-

len den dänischen Genossen Geld abzulocken suchte. Die Erklärung des polnischen Parteivorstandes stellte fest, dass jene Listen ohne Ermächtigung der Partei und unter Missbrauch der Parteifirma von einigen Personen, namentlich von einem gewissen Marchewczynski auf eigene Faust in Kurs gesetzt worden waren, also als dreiste Fälschung zu betrachten wären.

Darauf brachte Ihr Organ eine erstaunliche Erklärung der Redaktion, dass sie „aus sicherer Quelle“ erfahren habe, genannter M. verdiene jedes Vertrauen, ferner dass es in Polen 3 Parteien gebe und dass die Redaktion nicht wisse, um was sich diese polnischen Parteien streiten, die Streitigkeiten bedaure, sich aber nicht in sie einmischen wolle. Ohne sich einmischen zu wollen, nahm die Redaktion auf diese Weise vor den dänischen Genossen jene Personen in Schutz, die unter der Firma der Sozialdemokratie Polens und Littauens misbräuchliche Sammelisten in Kopenhagen in Kurs gesetzt haben.

Als offizielle Vertreterin der Sozialdemokratie Polens und Littauens im Internationalen Soz. Bureau muss ich folgende Feststellungen machen:

1. Es giebt in Polen keine 3 sozialdemokratischen Parteien. Es giebt nur eine Sozialdemokratie Polens und

Littauens. (Die andere sozialistische Organisation in Polen, genannt Polnische Sozialistische Partei oder P.P.S., hat organisatorisch mit uns nichts gemein, besitzt ein anderes Programm, tritt nie unter unserer Firma auf, ist im Int. Bureau durch andere Personen vertreten, kommt also in diesem Fall nicht in Frage).

2. Die Gruppe, von der die Sammelisten in Kopenhagen ausgehen, hat sich im vergangenen Jahr von der Sozialdemokratie Polens und Littauens *abgesplittert*, ist wegen Quertreibereien und Disziplinlosigkeit von dem Parteivorstand und von der Parteikonferenz der Gesamtpartei aufgelöst worden, sie gehört also nicht mehr zur genannten Partei. Ihr Versuch, sich auf dem letzten internationalen Kongress in Basel auf unbräuchlichem Wege durch die russische Delegation eine Vertretung zu verschaffen, ist vom Int. Sozial. Sekretär, Gen. *Huysmans*, zu nichte gemacht und ihre Delegierten von der Liste des Kongresses gestrichen worden.

Wenn diese Gruppe nun wagt, weiter unter der Firma der Partei, zu der sie nicht mehr gehört, aufzutreten und gar unter ausländischen Genossen unter dieser Firma Gelder zu

sammeln, so muss das als ein grober Misbrauch von jedem Sozialdemokraten aufs schärfste verurteilt und öffentlich festgestellt werden.

3. Die „sichere Quelle“, aus der die Redaktion der „Sozialdemokraten“ ihre Auskunft über die polnischen Parteiverhältnisse geschöpft hat, ist der Vertreter der *russischen sozialdem. Fraktion Lenin*. Diese Fraktion, die in Russland selbst die Spaltung der Arbeiterpartei und rücksichtslosen Fraktionskampf seit Jahren systematisch betreibt, die ein von Niemanden anerkanntes fiktives „Zentralkomiteé“ gebildet hat, die alle Einigungsbestrebungen hartnäckig hintertreibt und dadurch die russische Parteibewegung an den Rand des Ruins gebracht hat, – diese Fraktion ist eine höchst unsichere und unberufene Quelle zur Auskunftserteilung über *polnische* Parteiverhältnisse. Die Lenin-Fraktion und ihre Vertreter verstehen zwar kein Wort polnisch, können deshalb über interne polnische Verhältnisse aus eigenem Wissen nichts aussagen. Sie suchen aber planmässig in der polnischen Sozialdemokratie dieselbe *Spaltung* grosszuziehen, die sie in der russischen als ihre Spezialität be-

treiben. Sie unterstützen deshalb blindlings die Quertreiber und Desorganisatoren, die sich von der polnischen Sozialdemokratie abgesplittert haben, um dadurch dieser Partei nach Kräften Schwierigkeiten zu bereiten, – aus Rache dafür, dass die polnische Sozialdemokratie die Spaltungspolitik in Russland nach Kräften bekämpft.

Angesichts dessen verbitten wir uns, dass entgegen der offiziellen Vertretung der polnischen Sozialdemokratie dh. ihres Parteivorstandes, über polnische Parteiverhältnisse russische oder irgend welche anderen ausländischen Organisationen als massgebend herangezogen werden. Die Sozialdemokratie Polens und Littauens ist ein völlig autonomes Glied des Intern. Soz. Bureaus, hat durch ihren Einigungsvertrag mit der russischen Gesamtpartei auch nach Innen völlige Autonomie der Organisation. Es ist deshalb ebenso unstatthaft, über polnische Parteiinterna eine russische Fraktion als „sichere Quelle“ öffentlich heranzuziehen, wie wenn z.B. in Deutschland über eine dänische Sondergruppe nicht die Auskunft des dänischen Parteivorstandes, sondern das Zeugnis einer schwedischen, englischen oder holländischen Organisation mass-

gebend sein sollte. //(das folgende ist im Original gestrichen) Diese systematischen Spaltungsversuche gegen die polnische Parteibewegung, die hinter den Kulissen durch die russische Fraktion Lenin// Zur Sache selbst sei nochmals festgestellt:

Die Warnung des *Gen. Kar-ski* bleibt in voller Kraft. Die von dem Marchewczynski und seinen Freunden vertriebenen Sammellisten unter der Firma der Sozialdemokratie Polens und Littauens sind eine dreiste Fälschung, vor der die dänischen Genossen sich in Acht nehmen müssen. Als Vertrauensmänner der genannten Partei in Dänemark sind nur Genosse *Huptich*, Vertreter der polnischen Landarbeiter, und *Gen. Grant*, zu betrachten.

Mit sozialdem. Gruss

Rosa Luxemburg

20.10.13

Berlin-Südende,
Lindenstr. 2

³³ Berlin – Südende,
Lindenstr. 2

18.XI.13

Sehr geehrter Genosse Stau-nung,

Vor einem Monat habe ich Ihnen im eingeschriebenen Brief eine Berichtigung in Sachen polnischer Sammlungen für den „Sozialdemocra-

ten“ geschickt. Bis jetzt ist weder die Berichtigung gedruckt worden, noch habe ich von Ihnen irgend eine Nachricht erhalten. Da unsere Partei sich in Sachen des Verhaltens der Fraktion Lenin an das Intern. Soz. Bureau wenden wird, so bitte ich Sie, mir über die Angelegenheit erst Mittheilungen machen zu wollen, damit wir wissen, woran wir sind.
Mit sozialistischem Gruss

Rosa Luxemburg

Georges Haupt har offentliggjort de to ovenstående breve sammen med nogle andre Luxemburg-breve i tidsskriftet „Partisans“ (Paris) nr. 45 – 1969 s. 93 – 111 under titlen „Quelques lettres inédites de Rosa Luxemburg (1908-

1914)“. Publiceringen kom først til mit kendskab under trykningen, idet Haupt ikke havde givet ABA nogen meddelelse om sit forehavende. Hans offentliggørelse er imidlertid behæftet med en del fejl, ligesom han ikke er gået ind på R.L.'s anledning til at skrive. Det må derfor anses for nødvendigt at offentliggøre disse dokumenter på ny. Haupt gør opmærksom på en afhandling af Bronislaw Radlak, S.D.K.P.i.L. w latach 1914-1917, Warszawa 1967, der indeholder korrespondance mellem SDKPiL's hovedbestyrelse og partiets københavnske sektion, således et brev fra Jogiches til Grant i 1914, ibid. s. 107 anm. 212 (Haupt s. 103 anm. 2).